

договора о суррогатном материнстве нуждается в дополнениях и совершенствовании, особенно в части защиты прав суррогатной матери и ребенка, рожденного ею.

Список литературы:

1. О клинике «Экомед»//<https://ecomед.kz/shymkent/o-klinike>
2. Кодекс о здоровье народа и системе здравоохранения Республики Казахстан//<https://adilet.zan.kz/rus/docs/K2000000360>
3. Национальный доклад «Казахстанские семьи- 2020». г. Нур-Султан, 2020 г.//<https://www.gov.kz/memleket/entities/fam/documents/details/123785?lang=ru>. – С.179-184.
4. Сухарев А.Я. Большой юридический словарь. – Москва: ИНФРА-М, 1997. - С.33-34.
5. Кодекс Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» от 26 декабря 2011 года № 518-IV//<https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1100000518>
6. Доклад Специального докладчика по вопросу о торговле детьми и сексуальной эксплуатации детей, включая детскую проституцию, детскую порнографию и изготовление прочих материалов о сексуальных надругательствах над детьми. Совет по правам человека Тридцать седьмая сессия 26 февраля –апта 2018 года//<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/007/73/PDF/G1800773.pdf>
7. Суханов Е.А. Гражданское право: В 2 т. Том II. Полутом I: учебник. - Москва: Бек, 2000. - С. 60-62.
8. Дрогонев Я., Ходерка П. Современная медицина и право. - Москва: «АиФ Москва», 1994. - С. 96-98.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ МЕНШІК ҚҰҚЫҒЫ ИНСТИТУТТАРЫНЫҢ
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ТУРАЛЫ

*Сулеймен Т.Қ., Астана Халықаралық университетінің 2 курс магистранты,
Астана қ.*

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасының экономикасы өтпелі кезеңнен енді-енді бас көтеруде. Мемлекетіміздің беделін халықаралық сахнада көтеру және дамыған мемлекеттер қатарына қосу үшін халықтың әл-ауқатын көрсететін оның экономикасының мықты болу қажеттілігі сөзсіз. Бүгінгі таңдағы білімге негізделген экономикада зияткерлік активтер негізгі валюта болып табылады. Қазақстанның экономикалық өсудің қарқынына жетуі, оның әлемдік нарық құрылымына толық енуі қазіргі индустриалды экономиканың мықты материалдық, техникалық және технологиялық, базасын құруға ықпал ететін зияткерлік меншікті қорғаудың дамуынсыз мүмкін емес.

Зияткерлік меншік құқықтарын сақтау біздің мемлекеттің Дүниежүзілік сауда ұйымына кіруі және саудада ең қолайлы жағдайларға қол жеткізу үшін басты шарттардың бірі болып табылатынын да айта кету жөн. Ал бұл біздің елдің беделін халықаралық сахнада арттыруға әсер етеді, өйткені зияткерлік меншік құқықтарын қорғау адам мен азаматтың құқықтарын және заңи мүдделерін сақтаудың, қажетті шарттары мен кепілдіктерінің бірі.

Сондықтан, соңғы жылдары экономикалық, және сауда аспектілерімен тығыз байланысы бар зияткерлік меншік құқықтарын қорғау саласы саяси сипатқа ие болды. Осыған байланысты Республикадағы зияткерлік меншік құқықтарын қорғау саласындағы жұмыстың жалпы бағыттары және мемлекеттің осы мәселе бойынша саясаты Қазақстан Үкіметі мен ДЗМҰ (ВОИС) арасындағы ынтымақтастық бағдарламасының, Зияткерлік меншік құқықтарын қорғау тұжырымдамасының ережелерінде белгіленген және анық жазылған. Зият — бұл елдің маңызды және ешқашан таусылмайтын ресурсы. Ал осы

қордың күші өзінің тек қана осындай мәртебесінде мемлекет пен қоғамның мүдделеріне қызмет ететін қорғалатын зияткерлік меншікте.

Нарықтық экономикада қандай да бір кәсіпкердің алдында тұратын мәселе — тауарларының бәсекеге қабілетті болуы. Кәсіпкерлердің қазіргі таңда «құлттық, өндірушіні қорғау және қолдау — өндірушінің өз қолымен» деген ұранды ұстауы — маңызды. Кәсіпкерлер үшін осындай қорғанудың бір жолы болып кәсіпкерлердің өз кәсіпорындарында инновациялық қызметті дамытуы табылады. 1992 жылы 24 шілдеде Қазақстан Республикасының алғашқы Патент Заңы қабылданды.

Интеллектуалдық меншік объектілері арасында өнертабыстар, пайдалы модельдер және өнеркәсіптік үлгілер сияқты интеллектуалдық шығармашылық қызмет нәтижелері маңызды орын алады. Тауар таңбалары, қызмет көрсету таңбалары, тауар шығарылған жердің атауымен бірге олар «өнеркәсіптік меншік объектілері» жалпы атауымен қамтылады. Бұл Қазақстан Республикасының аумағына да таралатын 1883 жылғы 20 наурыздағы Өнеркәсіптік меншікті қорғау жөніндегі Париж конвенциясының 1бабымен бекітілді.

Патенттік қатынастар қатысушыларының құқықтары мен міндеттерін егжей-тегжейлі реттелгенімен ерекшеленеді. Авторлық құқықпен салыстырғанда, объектіні тіркеу мен өнертабыс жасалғаннан кейін алғашқы патент құқықтарын бекіту нысандауымен ерекшеленеді. Себебі, бірегей болып табылатын әдебиет немесе өнер туындыларына қарағанда, өнертабыс қайталануы мүмкін. Бұл өнеркәсіптік үлгілер үшін маңызды болғанымен, патенттеу объектілері нысанымен емес, үлкен коммерциялық құндылыққа ие мазмұнымен бағалы. Патенттік қатынастардың үлкен коммерциализациясына өзге тұлғаға толық немесе бөлшектеп берілуі мүмкін патент иеленушінің құқықтары көрсетіледі.

Қазақстан Республикасының Патент Заңы Қазақстанның Бүкіләлемдік сауда ұйымына енуіне және ұлттық заңнамада Интеллектуалдық меншік құқықтарының сауда аспектілері жөніндегі келісім «ТРИПС» талаптарының көрініс табу қажеттілігіне, сондай-ақ Азаматтық кодекстің жалпы және ерекше бөлімдерін қабылдаумен байланысты қабылданды. Оның мәтіні Азаматтық кодекс және басқа қазіргі заңнама терминдерімен сәйкестендірілді, алайда патент жүйесінің әретет ету қағидалары өзгермеді.

Құқықтық реформаларды жүргізу барысында мемлекетіміз 1994 жылы экономикалық құқықтық қатынастарды реттеудің негізі болып табылатын Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексін бекітті. Азаматтық заңнамадағы «интеллектуалдық меншікті» құқықтың жеке объектісі ретінде қарастыру, теориялық жағынан осы саланың жетілуін қажет етті. Кодекс арқылы интеллектуалдық меншік объектілерінің иелеріне «ерекше құқық» бекітілді.

ҚР Азаматтық кодексінің 961-бабына сәйкес зияткерлік меншік құқығының объектілеріне мыналар жатады: 1. Интеллектуалдық меншік құқығының объектілеріне:

- интеллектуалдық шығармашылық қызметтің нәтижелері;
- азаматтық айналымға қатысушыларды, тауарларды, жұмыстарды немесе қызмет көрсетулерді дараландыру құралдары жатады.

– 2. Интеллектуалдық шығармашылық қызметтің нәтижелеріне:

- ғылым, әдебиет және өнер туындылары;
- эфирлік және кәбілдік хабар тарату ұйымдарының орындаушылығы, қойылымдары, фонограммалары мен хабарлары;
- өнертабыс, пайдалы үлгілер, өндірістік үлгілер;
- селекциялық жетістіктер;
- интегралдық микросызба топологиялары;
- ашылмаған ақпарат, оның ішінде өндіріс құпиялары (ноу-хау); [1]

Азаматтық айналымға қатысушыларды, тауарларды, жұмыстарды немесе қызмет көрсетулерді дараландыру құралдарына: фирмалық атаулар; тауарлық белгілер (қызмет көрсету белгілері); географиялық нұсқамалар; тауарлар шығарылған жерлердің атаулары; осы Кодексте және заң актілерінде көзделген реттерде азаматтық айналымға

қатысушылардың, тауарлар мен қызмет көрсетулердің басқа да дараландыру құралдары жатады.

Зияткерлік меншік құқығы авторлық және сабақтас құқық, Патенттік құқық, азаматтық айналымға қатысушыларды дараландыру құралдары сияқты дербес институттардан тұратынын атап өткім келеді, тауарлар, жұмыстар немесе қызметтер. Тығыз қарым-қатынасқа және бірқатар ортақ тұстардың болуына қарамастан, осы институттардың әрқайсысының өзіне тән белгілері бар, олар өздері бекіткен нормаларда көрінеді.

Әр институттың ерекшеліктерін қарастырыңыз. Ең алдымен, авторлық құқық институты және сабақтас құқықтар, ғылым, әдебиет және өнер туындыларын жасауға және пайдалануға байланысты туындайтын қатынастарды реттейді.

(авторлық құқық), фонограммалар, орындаулар, қойылымдар, эфирлік және кабельдік хабар тарату ұйымдарының хабарлары (сабақтас құқықтар). "Зияткерлік құқық" кіші саласының жүйесіне кіретін тағы бір құқықтық институт меншік", болып табылады Патенттік құқық. Ол өнертабыстарды, пайдалы модельдерді және өнеркәсіптік үлгілерді жасау мен пайдаланудан туындайтын мүліктік, сондай-ақ олармен байланысты жеке мүліктік емес қатынастарды реттейді.

Бірыңғай Патенттік құқық институты шеңберінде аталған үш зияткерлік меншік объектілерінің бірігуі мынадай ойлармен түсіндіріледі. Біріншіден, Өнертабыстар, пайдалы модельдер, өнеркәсіптік үлгілер, бір жағынан, айтарлықтай ұқсастықтарға ие, екінші жағынан - зияткерлік меншіктің басқа объектілерінен айтарлықтай ерекшеленеді. Олардың барлығы шығармашылық қызметтің нәтижелері, олардың құқықтары заңмен танылатын және қорғалатын, бірқатар белгілер бойынша бір-бірімен сәйкес келетін және т. б. нақты жасаушылары бар. Бірыңғай нысан, атап айтқанда патент беру арқылы. [2]

Авторлық құқық сияқты, Патенттік құқық зияткерлік шығармашылық өнімдері болып табылатын материалдық емес тауарларды қорғау және пайдалану мәселелерімен айналысады. Пайдалы өнертабыстар, авторлық құқықпен қорғалған ғылым, әдебиет және өнер туындылары сияқты модельдер, өнеркәсіптік үлгілер, ақыл-ой әрекетінің нәтижелері, белгілі бір техникалық немесекөркемдік-конструкторлық міндеттер. Тек кейіннен оларды енгізу барысында олар нақты құрылғыларға, механизмдерге енгізіледі, процестер, заттар және т. б. ресейлік ғалымдар П. Б. Мэггс, а. п. Сергеев дұрыс атап өтті, ұқсастықпен қатар, салыстырылатын Нысандар сондай-ақ айтарлықтай айырмашылықтар бар. Егер ғылым, әдебиет және өнер туындыларында құқықтық қорғаудың негізгі құндылығы мен пәні болса – олар олардың өзіндік ерекшелігін көрсететін көркемдік формасы мен тілі, содан кейін Патенттік құқық объектілерінде құндылық, ең алдымен, өнертапқыштар келген шешімдердің мазмұнын білдіреді. Бұл патенттік құқықты қорғаудың нысанасына айналады. Пішіннен айырмашылығы іс жүзінде авторлық туынды бірегей және оны тек құрылғы, әдіс, зат түріндегі шешім қабылдауға болады, өнімнің штампы немесе сыртқы түрі болуы мүмкін оны бірінші жасаушыдан мүлдем тәуелсіз басқалар жасаған [3]

Зияткерлік меншік құқығының келесі институты, жоғарыда атап өткеніміздей, қатысушыларды азаматтық айналым, тауарлар, жұмыстар немесе қызметтердаралау құралы болып табылады. ҚР Азаматтық кодексінің 56-тарауы осы институттың қатынастарын реттеуге арналған. ҚР АҚ 1020-бабы фирмалық атауға құқықты бекітеді. Заңды тұлғаның фирмалық атауды ресми бланкілерде пайдалануға айрықша құқығы бар, баспа басылымдарында, жарнамада, маңдайшаларда, даңғылдарда, шоттарда, интернет-ресурстарда, тауарларда және олардың қаптамасында және заңды тұлғаны дараландыру үшін қажетті өзге де жағдайларда. Заңды тұлғаның фирмалық атауы оның жарғысын бекіту кезінде айқындалады. Белгілі бір фирмалық атаумен заңды тұлға Бизнес сәйкестендіру нөмірлерінің ұлттық тізіліміне енгізіледі. Қазірдің өзінде тіркелген заңды тұлғаның фирмалық атауына ұқсас фирмалық атауды пайдалану мүмкін емес, сондықтан ол тиісті заңды тұлғаларды сәйкестендіруге, сондай-ақ қатысты жаңылыстыруға әкелуі мүмкін олар шығаратын тауарлар немесе көрсетілетін қызметтер. Егер бір заңды тұлғаның

фирмалық атауы бірдей болса немесе басқа заңды тұлғаның немесе кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыратын жеке тұлғаның тауар белгісімен (қызмет көрсету белгісімен) араласу дәрежесіне ұқсас және осындай сәйкестік немесе ұқсастық нәтижесінде тұтынушыларды адастыруы мүмкін, содан кейін даралау құралы артықшылыққа ие болады бұрын пайда болған айрықша құқық (фирмалық атауы, тауар белгісі, қызмет көрсету белгісі). Мұндай дараландыру құралының иесі Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен біртекті тауарларға немесе қызметтерге тауар белгісіне (қызмет көрсету белгісіне) құқықтық қорғауды беруді немесе фирмалық атауды пайдалануға тыйым салуды жарамсыз деп тануды талап етуге құқылы.

Бұл құқықтық институт Патенттік құқық сияқты Өнеркәсіптік меншік деп аталатын, яғни өндіріс, сауда айналымы, қызмет көрсету саласында жүзеге асырылатын айрықша құқықтармен айналысады. т. б. қарастырылып отырған зияткерлік меншік институтының негізгі қызметі өндірушілер мен олардың тауарларын, жұмыстары мен қызметтерін тиісті түрде дараландыруды қамтамасыз ету болып табылады. Алайда институттың өзі бір-бірімен тығыз байланысты, бірақ әлі де салыстырмалы түрде тәуелсіз екі бөліктен тұрады, атап айтқанда азаматтық қатысушыларды даралау құралдарының ішкі институты

тауарларды, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтерді (тауар белгілері, қызмет көрсету белгілері, тауарлар шығарылатын орындардың атаулары) дараландыру құралдарының айналымы (фирмалық атаулары) және қосалқы институты. "Тауар белгілері, қызмет көрсету белгілері және тауарлар шығарылған жерлердің атаулары туралы" 1999 жылғы 26 шілдедегі Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабына сәйкес тауар белгісі, қызмет көрсету белгісі-осы Заңға сәйкес тіркелген немесе Қазақстан Республикасы қатысатын халықаралық шарттардың күшімен тіркеусіз қорғалатын, тауарларды ажырату үшін қызмет ететін белгі бір заңды немесе жеке тұлғалардың басқа заңды немесе жеке тұлғалардың біртекті тауарларынан (қызметтерінен) көрсетілетін қызметтері. Тауар шығарылған жердің атауы-елдің, өңірдің, елді мекеннің, жердің не басқа да географиялық объектінің атауын білдіретін не қамтитын белгі, сондай-ақ осындай атаудан туындайтын және оның тауарға қатысты пайдалануы нәтижесінде белгілі болған, ерекше қасиеттері, сапасы, беделі немесе басқа да сипаттамалары негізінен тауарға қатысты белгілі болған нұсқау оның географиялық шығу тегіне, оның ішінде өзіне тән табиғи жағдайларға және (немесе) адами факторларға байланысты. Авторлық және сабақтас құқықпен қорғалатын дәстүрлі нысандардан басқа, патенттік құқық, сондай-ақ азаматтық айналымға қатысушыларды, тауарларды, жұмыстар мен қызметтерді дараландыру құралдары институты, зияткерлік меншік құқығы шығармашылық зияткерлік қызметтің басқа нәтижелерін немесе ресейлік ғалымдар зияткерлік меншіктің дәстүрлі емес объектілері институты деп атайды. Оларға селекциялық жетістіктер, интегралды чиптердің топологиялары, қызметтік және коммерциялық құпияны құрайтын ақпарат жатады. [4]

Осылайша, жоғарыда зерттелген зияткерлік меншік құқығы институттарының әрқайсысының өз реттеу объектілері, субъектілері, бір-бірінен өзіндік ерекшеліктері, сондай-ақ белгілі бір институттағы қызметті реттейтін өзінің нормативтік-құқықтық актілері болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Гражданский кодекс Республики Казахстан от 1 июля 1999 года № 409-І (Особенная часть) (с изменениями и допол)
2. Закон Республики Казахстан от 16 июля 1999 года № 427-І «Патентный закон Республики Казахстан» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.07.2012 г.) // Справочно-правовая база ПАРАГРАФ
3. Мэггс П.Б., Сергеев А.П. Учебник. Интеллектуальная собственность. – М.: Юристъ, 2000. – 400 с.
4. И.Е. Смаилова, 2Д.Б. Краубаева KazNU Bulletin. Law series. №3 (67). 2013